

Nyárvégi capriccio

Amikor megérkeztem a szigetre, délután négy óra volt, sütött a nap, a város üres volt. Pontosabban nem is láttam, hogy volna város, csak a postára figyeltem fel és a táblára, ami szerint öt kuna egy óra várakozás.

Kihalt volt az utca. Nem is szép. Leültem a járdaszegélyre, és a táskámból előkotortam a telefonszámot. Unott férfihang jelentkezett, kicsit nyafogott, kicsit nyögött, arra kért, határozzam meg a lokációm, hát hogy' a picsába ne tenném, legalább azt tudom, milyen ország: olyan, amelyiknek van postája. Tehát jöjjön a posta elé, ha látni akar. Vagy maradjon ott, ahol van, s én egy óra múlva, addig iszom egy kávét – latte macchiato...

Vagy tudja mit? Leülök ide a postával szembe, piros székek egy közepes kávézóban, hely bőven, egy lélek sem, s ha kitalálta, hol lehetek, ha úgy gondolja, van egy órám – mondtam.

Integet nekem, ha meglát? – kérdezte.

Anyád – gondoltam – hát, persze – burukkoltam –, mindkét kezemmel.

Kinyújtottam a lábam, és a tengert kerestem, számos hajó, jacht mögött ott kékllett egy kicsit, éppen csak sejteni lehetett. Már megint egy sziget. Úszni csak a partok mentén lehet, messze a központtól, ami a kikötőt jelenti. Mindig elfelejtem, hogy ezért nem szeretek szigetre menni. Igaz, mindent elfelejtek, csak a remegést nem a gyomrom tájékán.

Azt, ugyan, miért nem lehet már kiiktatni? Ezt akarom én megtudni ebben a néhány napban, amit végig fogok aludni a plázson, óh, a plázs, noná, hogy strandra gondolok.

Kifekszem a strandra a fenyők alá, és kigondolom, miért nem múlik el a remegés, amikor negyvennél ezt már beterveztem. Huszonhatnál többnek nem érzem magam, de a gyomor nem lélek, az kussoljon, legyen középkorúan kiegyensúlyozott.

Egy héttel ezelőtt volt a születésnapom, konkrétan megünnepelet engem az egész vajdasági magyarság, noha titokban, csak a Lipták bácsi tudta, a szabadkai fúvósok nyolcvannyolc éves vezetője, azt mondta, érzéssel fújja majd a himnuszt, egy kicsit csak nekem.

Közben az történt, hogy megfordították a színpadot, és a Szent István-napi ünnepség másmilyen lett, mögénk került a tó. Mintha nem kellene belefutni rögtön, olyan volt az érzés, ellenkezőleg, leheverni a partján, és lassan sört kortyolni, miközben hömpölyög a tömeg.

Odakeveredtünk a női strand bejáratához, a férjem a karikaturista barátunkkal leült egy padra, ők jobban szeretik a focit, én a kertvárosi különítményhez kerültem, hosszú asztal, hosszú padokkal, nevetésük túlharsogott minden zajt, zenét, kételyt, halált.

Hogy meghalhatunk konkrétan, ezt most éppen nem tudtam volna elképzelni, veritékes ébredéseim, tehetetlen pislogásom az éjszakába eltűnt, belebukott a tóba, ott szorongtam egy padon, és semmit nem ittam, ne kelljen pisilni menni.

Nekem folyton pisilnem kell.

Amikor visszaértünk a színpad elé, egy Andor nevű színész a *Hairből* énekelt, és jött belém a remegés, a gyomrom összeugrott, a torkom összeszorult, felnéztem arra a kurva palicsi égre, amit már annyiszor letudtam, anyámmal-apámmal, a kisvendéglővel, a villamossal, az első csókkal, az utolsó sétával, a Bagolyvárral, a bőrkesztyűre égett cigarettával, hagyjuk már a lélek kanyarait – az égről a férjemre néztem, hogy kérek egy sört, mondtam, mire ő azt válaszolta, hogy akár haza is mehetnénk.

Kérek egy sört, majd pisilek az őspark tölgyei között, tán nem felejttem, hogy a lejtőre lefelé kell koncentrálni.

Nem felejttem a zavart, ami az aranyfonál az életemben.

Anyám félt, apám tudja, hogy úgysem lesz másként.

A HTV1 szerint elromlik az idő, húsz fok körüli hőmérséklet várható, ezt írta anyám SMS-ben, amikor a Dinarra rálógó felhők közt kétségbeesve kérdeztem, milyen lesz az idő.

Mintha nem tudnánk mind a ketten.

Míg a kávézóban mindezt végiggondoltam, körülbelül hat perc telt el, pincér nem jött, viszont megállt előttem Richard Gere, és közölte, hogy azt ígértem, mindkét kezemmel integetni fogok neki.

Nekem: Al Pacino, Harvey Keitel.

Richard Gere-t sohasem szerettem, volt egy barátnőm, aki teljesen meőrült érte, most arra gondoltam, vajon mit érezne, ha szembetalálkozna vele, ha ő volna itt a szigeten helyettem, ha ő lenne az író, akit meghívnak egy irodalmi fesztiválra, és egyszerűen ott állna vele szemben az amerikai dzsigoló, alig néhány évvel (hárommal) fiatalabb nála.

Engem a fiatalabbak sohasem érdekeltek. A barátaim szerint ez negyven előtt nem is várható. Majd nem felejték el szólni nekik, hogy az én esetemben ezt a jóslást elbaszták.

Meg kellett küzdenem magammal, hogy ne csak a fogsorom közt szűrjem a szót. Azt hittem, lassabban fog érkezni.

Istenem, hogy csinálták ezt annak idején az írók? A jugoszláv fejedelemség minden részéről érkező írók hogy a csudába' nem futottak azonnal haza? Ugyan mi lehetett a jó?

Richard Gere felesége rokonszenves házigazda volt, legalábbis gyorsabban beszélt, mint a férje. Ittunk a megérkezés örömeire egy fügepálinkát, a magyarok mindig értékeli a jó pálinkát.

Értékeltem.

Miután megtudtam, hol van a legközelebbi plázs, gyorsan elbúcsúztam, és a megérkezés után negyven perccel és a füge édes ízével a számban lesétáltam a komolyabb úszásra alkalmatlan (hosszan sekély vizű) strandra. Tamariszkuszok tövében átöltöztem. Hosszú, zárt vászonruhám alatt, mikor magamhoz értem, sodortam le és fel a melltartókat, bugyikat, nem éreztem már semmit abból, ami egy héttel korábban a tónál akkora lendülettel és elánnal töltött el, csak a fáradtság volt bennem és a letörtség, a sehonnan sem érkező, de kurva nagy magány.

Füst meg forogjon a sírjában.

Éveken át dolgozom magamon, akár egy taknyos munkán, s ide jutok. Eddig. A legjobb atléta módjára, körbefutok.

Hanyatt feküdtem az Adriában. Mint egy fogadalom, ki nem mondott, titkos, szégyenteljes, meg nem engedhető, olyan, amin már illene túl lenni, elfelejteni, kitörölni, a lélegzethez nem engedni, a gyomorhoz nem engedni, az apró nyilallásokat megszüntetni, úgy mosott át a víz.

Mint egy fogadalom, úgy folyt át a lábujjaim között a krki tengervíz. És néztem az eget, és néztem a fenyőket messze a parttól, ahol már nem sekély, ahol már nem látni lefelé, ahova már érdemes lebukni, zúgó fejjel, pattogó füllel szelni a vizet lefelé, megérinteni az aljat, s fordulni meg, igyekezni a fény felé.

Éppen azon gondolkodtam, bukjak-e alá.

Vagy csak heverésszek lustán, benne egy ki nem mondott, titkos fogadalomban. És akkor megláttam az angyalt. A vár/templom/kastély csúcsán hatalmas szárnyakkal és harsonával a szája előtt, a szájában.

Édes angyalom.

„Ágyamba lépek
Istent emlétek
Isten őriz éjfélig
Angyalok meg reggelig.”

Római katolikus vagyok. A nyakamban lévő láncon arany feszületet viselek. A nagyanyámtól kaptam, mondtam neki, szeretnék. Ideje volna, dédike, azt hiszem, ideje. Még mindig azt gondolom, Isten szeme mindent lát. Iszonyú küszködések árán tudok csak lelkiismeretlen lenni. A fiam tanítgat, jól van, édesanya, nem kell annyira komolyan venni a dolgokat.

Csak lazán, minden oké.

Ezt éppen nem a fiam mondja, de sokat gondolkodom rajta. Hogyan kellene lazán, s ha úgy, akkor miképpen lesz minden oké?

Legyen erre negyven évem, hogy megtudjam, kistudírozzam, hogyan csinálják mások.

A XV. századi városkapu tornyán tehát ott pipiskedik az angyal, 1493 óta fújja a harsonáját. Az angyal alatt várfal, a Frangepán-vár megmaradt fala, eredetileg tömlőc.

A tömlőc az ugyanolyan, mint a gömböc. Kiráz tőle a hideg, majdnem megutáltam emiatt a szó miatt Maupassant-t, azt az édes embert. Várbörtön, ezt fogom írni, amikor majd hazamegyek, és megírom ezt a néhány napot.

Megláttam az angyalt, és rácsodálkoztam a Frangepán-vár erőteljes, bástyaszerű falára, ami eredetileg börtön volt.

Ki a fenét érdekel ez? Már úgy értem, tudom, hogy az egész nem érdekel senkit, úgy, ahogy van, konkrétan nekem is fájna a f.. hmhm fülem az egészre, ha nem volna bennem ez a feszítő érzés, ez az undorító kényszer, hogy megírjam, milyen is volt nekem ezen a szigeten öt napon keresztül, miközben egyáltalán nem azt fogom megírni, még csak nem is fogom érinteni, legfeljebb annyiban, hogy sietek kijelenteni, nem napozok, *én* nem napozok, úszom csak és zenét hallgatok a fenyők alatt, fülemben dzsessz, ez is a fiamnak köszönhetem, kölcsönadta a CD-playert (nem lejátszó: player). Pontosabban rám kényszerítette, mert nem akartam magammal vinni, nem is akartam menni, elment a kedvem az egészszől az indulás előtti napon, azon a páras péntek délutánon.

Ez messzire vezetne.

Nem jártam be a szigetet. Nem mentem be a templomokba, csak egybe, ami útba esett, amire rátaláltam. Amíg imádkoztam, a belgrádi kiadóm és két lánya türelmesen vártak a fehér köveken csúszkálva, vacsora után voltunk.

A belgrádi kiadóm hívott meg, az ő vendége voltam, a XI. Pontes irodalmi fesztiválon egy skót kommunista faszi volt a vendége. A XII.-en meg én, egy szabadkai komoly író, aki ráadásul politikai funkciót is betölt. Egy magyar politikusféle író Szerbiából, aki egy egész regényt írt arról, miért nem szerette Jugoszláviát.

Az irodalmi estemen minderről beszéltem, a pince-kávészó falai római falak voltak, a hátunk mögött egy áldozati asztal, két végén a kő olyan fino-

man volt díszesre tekerve, mint a baracklekváros piskóta. A hallgatóságom fiatalabb része otthonról jött, az elmúlt tizenöt évben mindannyiuknak olyan országa lett, ahol ők hivatalos többségként vannak otthon, vagy miként fogalmaztam, tehát különösen érdekes voltam számukra, a többiek pedig, a '60-as években születettek számára meg az volt a furcsa, hogy nincs bennem sem szeretet, sem nosztalgia, nincs bennem gyűlölet és megvetés, évekig szégyen volt bennem, hogy szétbaszunk életeket, asszisztálunk a szétkúráshoz, de erről akkor és ott nem sok szó esett, inkább az izgatta őket, miképpen tudom én otthon érezni magam.

Sziveri János.

A vendéglátóm, Richard Gere, részt vett a Vihar hadműveletben, a belgrádi kiadóm Londonban töltötte az idejét, az idősebb lánya ott született, a szarajevói író pedig megírta, milyen volt végig Szarajevóban lenni.

Azt mondta a belgrádi kiadómnak az anyja, ha jönnek érted, én meg fogom mondani, hol vagy. De hogyan tehetnél ilyent, kérdezte a fia, hogyan, hiszen a fiad vagyok? Az igaz, de nem tudok hazudni, megmondanám.

So, some years with London Eye. Up and down.

Én tudok hazudni.

Anyám szerint nem tudok, és a könyveimben is azt írtam, hogy nem tudok, és ha gyónnom kellene, amiképpen nem kell, mert a pannonhalmi szerzetes-költő azt mondta, anélkül is áldozhatok (de csak én), akkor is azt mondanám, hogy nem tudok hazudni, de igenis tudok.

Hallgatni. Ami ugyanaz, csak jobb.

Vigyázott ránk az angyal.

Minden este elmentünk egy kávézóba, ahol számos történet és csak egy-egy Bitter istra vagy pohár sör került az asztalra, ez nagyon tanulságos volt, a magyar írók többet isznak, és ez most nem fejezi ki kellőképpen a mennyiségi különbséget.

Utolsó este valaki nem jött el, ezért a szarajevói író olvasott fel a nemrég megjelent kötetéből, majd vita következett, a felolvasás fergeteges volt, a beszélgetés lapos. Rémületesen unatkoztam.

Amikor felmentünk a pincéből a központi térre, s leültünk kicsit a hűvösen langyos augusztus végi éjszakába a márványkút köré, kinéztem a képből, megkerestem a szememmel az angyalt, hallgatott a beste, szájában a harsonával semmivel nem biztatott.

Elindultunk a kávézónk felé, feltámadt a szél, és mindenki engem ugrotott, hogy nem maradok végig velük, hogy hazamegyek, mert városnap ünnepségek kezdődnek, s ott kell lennem, értettem a humorukat, otthon voltam, akár egy másik életben lehettek azok, akik ma is csak azokról az évekről szeretnek beszélni, amikor mindenki otthon volt (lófaszt, mondom én), csak éppen az angyalokkal nem törődött senki, a harsonájuk hangjára

nem figyeltek, nem volt erre idejük, benne huncutkodtak a finom kis kultúrpolitikában.

Ezt most nyíltan lehet. Huncutkodás, maszatolás nélkül.

Velük szemben azonban ott ülnek az augusztus végi éjszakában a Frangepán-vár megmaradt fala mellett, a nyílt tenger fölött a teliholdban azok, akik ugyanúgy szerették azt a fejedelemséget, London, a Vihar, Szarajevó ellenére, és vigyáztak rájuk az angyalok, ránk, hisz itt ülhetünk, őszülve, nem fiatalon, bassza meg a róka, hát ez a helyzet, nem fiatal emberek gyülekezete volt ez, miközben mégis az, mert valami más történik velünk, egy másik élet kezdődött az életünkben, valószínűleg akaratunk ellenére, és én is ott ültem velük, ellenkezve, vitatkozva: én nem szerettem azt az országot. Kisebbségi-ként nekem most jobb.

Ha éppen erről volna szó.

De igazából erről éppen annyira van szó, mint arról, hogy negyven körül már csak váratlanul történnek meg dolgok, s ettől aztán minden nevetős lesz és édes, félelmetes és igaz, reszketős és izgató.

Kivéve, ha a halál.

Későre járt, amikor a szarajevói író egyszerűen azt mondta, elolvasta a novellát, aminek egy részletét felolvastam az estemen. Mielőtt dicsérni kezdte volna, vadul hessentettem a kezemmel, ez is milyen buta szokásom, leszokhatnék már róla, tűrhetném. Néha szeretném. De nem mint író, vagyis úgy is, így is, meg amúgy is.

Édes angyalom.

És voltam-e Goli otokon, ezt kérdezte a szarajevói író, mert ő volt, s pontosan olyan, amilyennek leírtam. Ezt megbeszéltük.

És képzelj, mondta, amikor indultunk volna visszafelé, a sziget egyik zugában hatalmas sürgés-forgásra lettem figyelmes, alattunk egy mélyedésben megannyi fehér ernyő, feszített vásznak, férfiak tömege. Valaki a társaságunkból felkiáltott: pornóforgatás! Erre a sziklákon heverő, agyonkent, fénylő testű nő felháborodottan kiáltott vissza: art, art!

Ezt akartam megírni, mondja az író, érted, csak ennyit, a borzalom miképpen alakul át, ha egyáltalán, meg a napsütést, a fákat. És annak az öreg történelemtanárnak az arcát, aki az útvezetőnk volt, három évet töltött ott, az ő arcát, a tekintetét.

Leginkább azzal küzdöttem hat-hét éven keresztül, hogyan írjak a háborúról, mert nincs rá erkölcsi jogom, a borzalmat és szenvedést, a szarajevói villamosban utazóknak az orvlövészekkel szembeni kiszolgáltatottságát miképpen érintsem meg, amikor hallgatni nem lehet, de a beszéd szégyenbe fordul. Mondtam erre én.

A szarajevói író szerint ha a szenvedésről írunk, akkor csakis úgy lehet, ha utánajárunk, és tényekkel igazoljuk.

8 Ezzel nem értettem egyet.

Aztán megemlíttem Ouřednik *Europeana* című kötetét, mint a borzalmak leírásának mestermunkáját.

Ő is azt említette. Éppen fordítva. Mert abban az áll, hogy a kommunista országokban az alacsonyabb rendű egyének sterilizálásához elegendő volt egy orvosi ajánlás, s Jugoszláviában, Romániában és Csehszlovákiában suttyomban sor is került albán és roma nők sterilizálására, mert ezen országok kormányai úgy vélekedtek, hogy az albánok és a romák aránytalanul elszaporodtak a szocialista táborokban.

És erről ő nem hallott, ez nincs bizonyítva, akkor tehát nem írható le, mert félrevezető, mint az egyik író, aki azt írja, hogy miután az egyik muzulmán faluból a férfiakat elhurcolták és leölték, a szerb katonák visszajöttek a feketébe öltözött, jajveszékelt asszonyokért, láncra kötött kutyáik tetemét az éhes disznók falták fel.

A telihold szinte teljesen beragyogta az eget, mi pedig hihetetlenül jót vitatkoztunk, annál is inkább, mert erkölcsi alapállásom az övével teljesen azonos, viszont a művészet, az irodalom nem lajstrom és nem jegyzőkönyv.

Miért váratlanul történnek a dolgok?

Nem sokkal a Goli otokon tett kirándulást követően a szarajevói rádióba ment, ahol egy bemutatón kellett részt vennie. Meséli. Egy asszony éveken át kereste a fiait, járt egyik föltárt tömegsírtól a másikig, míg egyszer a kezébe nem fogott egy állkapcsot, vagy annak csak egy darabját, s mondta: ez az én fiam. A vizsgálatok bebizonyították, hogy igazat mondott. Az ő élete, az ő története került hangszalagra, annak a bemutatója volt a rádióban, ahová az író kicsivel korábban érkezett, hát fölment a vezérlőbe, ahol a technikus megkérdezte, akar-e egy jó kis pornót látni. Érthető módon nem volt erre hangolva, de a technikus sietve közölte, hogy ez nem akármilyen fölvétel, ebben bizony a híres S. kisasszony szerepel. Az író leballagott a terembe, elfoglalta a helyét a gyászoló anya mellett, s amíg annak zuhogott a hangja a teremben, férfiak váltották egymást a vezérlőben, cédékkal, pendrive-okkal és csak másoltak, másoltak, másoltak...

Ez is azt mutatja, hogy a borzalmat nem lehet mindig...

Azonban nem fejezhettem be a mondatom, mert fél füllel a nevem hallottam, a mellettünk ülő užicei tanárnő megkérte Richard Gere-t, a házigazdát, lépjen már közbe, nagy vita van kikerekedőben. Elhallgattam. A szarajevói író követelte, folytassam, mondtam, talán mégsem. Richard Gere megkerülte az asztalt, odaült mellém a kőpárkányra. Nem vitatkoztunk. Mondtam.

Azonnal beszéljessünk tovább, mondta az író. Richard Gere zavarban volt, egyedül ez volt jó abban, ahogyan véget ért számomra az irodalmi fesztivál.

Mert természetesen felálltam az asztaltól, kifizettem az italomat, és búcsúzni kezdtem. Richard Gere és a kiváló szarajevói író ott álltak az asztal mellett a fényes fehér köveken, toporogtak, hiszen a mondatainkat valaki ledobálta a kőfalról, az angyal szárnya megrebbent.

Reggel nyolc óra volt, amikor elindultam a szigetről. A hídon még nem éreztem a remegést a gyomromban, Zombor alatt sem. Azt hittem, megoldottam a legfontosabb kérdést, a *Három adomány*, az úszás, a szundikálás segített.

Valóban. Azóta állandósult a remegés és a mezők illata az orromban.

